

Preek van de Leek

Amsterdam 2 november 2014

Muziek

Kerkenraad en voorganger komen binnen, overgang van buiten naar binnen

Welkom. Mededelingen. Aansteken van de kaars. Opstaan.

Votum

Wij zijn hier bij elkaar in een schuilkerk, een typische Amsterdamse kerk die 400 jaar geleden gedoogd werd. Waar Amsterdammers zich ontfermden over elkaar en over de vluchtelingen die vanuit Vlaanderen, Duitsland, Spanje, Portugal hier naar toe kwamen. Samen maakten zij de stad. Dat ging niet zonder elkaar te helpen en daar een beetje vasthoudend en vastberaden in te zijn en dat is vandaag de dag nog steeds zo.

Groet

Het is belangrijk om in de stad soms ook de rust te vinden en te genieten van wat er is. Zeker op zondag. Wij hebben als creatieve calvinisten toch zeker weer alles gegeven deze week. Laten we ons gezegend weten met elkaars aanwezigheid en de ontmoeting vandaag.

Lied. Gezang 463 oude nummering oude melodie (vers 1, 3 en 4)

U kunt nu meezingen met gezang 463, oude nummering, oude melodie

Gebed.

Wij zijn hier vandaag in een bijzondere samenstelling bij elkaar en we kunnen nadenken over ons gezamenlijke leven hier in de stad. Sommigen van ons gaan elke week naar de kerk, anderen zijn hier nog nooit geweest en weer anderen hebben na heel lange tijd de stap weer eens gezet. Ik vind het mooi dat wij zo verschillende mensen nu hier zijn. Op uw gemak of ongemakkelijk, tevreden of vol weerstand, met of zonder veel emoties, samen kunnen we vandaag wellicht tot nieuwe gedachten komen. Want wat we ook denken van de kerk en van God; de wereld is bijvoorbeeld deze zomer weer oneindig groot gebleken, onbegrijpelijk en onzeker voor iedereen, met alle oorlogen, aanslagen en de ebola-epidemieën. Niemand kan hier alleen mee uit de voeten. Iedereen voelt de spanning. Heel veel mensen lijden verschrikkelijk. En wat we ook denken van de kerk en van God: niemand heeft een eenduidig antwoord op de vraag wat er nu moet gebeuren om ons in deze wereld thuis en veilig te laten zijn; gezien, beschermd, getroost te worden, invloed uit te oefenen op wat er gebeurt. Dat is de grote wereld; er is ook een kleinere wereld die nog steeds heel complex is en dat is de stad. Dat merkten we vandaag tien jaar geleden, toen Theo van Gogh werd vermoord. Toen werd in de stad de spanning heel duidelijk voelbaar en bleek ook Amsterdam niet de ideale inclusieve stad waar de mensen alleen maar barmhartig en heldhaftig zijn.

Nu ik de gelegenheid heb gekregen hier met u bijeen te zijn, vind ik het mooi om de vragen die in de stad spelen met elkaar te delen; zo verschillend en vandaag in deze kerk verbonden met elkaar. En God, wie of wat of waar u ook moge zijn: Ontferm u, wees bij ons en houdt ons scherp.”

U mag nu meezingen als u dat wilt met Psalm 147: 1

Psalm 147 vers 1

Eerste Schriftlezing: Toren van Babel, Genesis 11. In de Nieuwe Vertaling 2004, uitgegeven door Atheneum polak.

Ooit werd er op de aarde een enkele taal gesproken. Toen de mensen in oostelijke richting trokken, kwamen ze in Sinear bij een vlakte, en daar vestigden zij zich. Ze zeiden tegen elkaar: "Laten we van klei blokken vormen en die goed bakken in het vuur". De kleiblokken gebruikten ze als stenen, en aardpek als specie. Ze zeiden: "Laten we een stad bouwen met een enorme toren die tot in de hemel reikt. Dat zal ons beroemd maken, en dan zullen we niet over de hele aarde verspreid raken." Maar toen daalde de Heer af om te kijken naar de stad en de toren die de mensen aan het bouwen waren. Dit is één volk en ze spreken allemaal dezelfde taal, dacht de Heer, en wat ze nu doen is nog maar het begin. Alles wat ze verder nog van plan zijn, ligt nu binnen hun bereik. Laten wij naar hen toe gaan en spraakverwarring onder hen teweegbrengen, zodat ze elkaar niet meer verstaan. De Heer verspreidde hen van daar over de hele aarde, en de bouw van de stad werd gestaakt. Zo komt het dat die stad Babel heet, want daar bracht de Heer verwarring in de taal die op de hele aarde gesproken werd, en van daar verspreidde hij de mensen over de hele aarde.

Nu mag ik Marijke Shamsavari – Jansen uitnodigen voor de tweede schriftlezing: Openbaringen 21. Marijke is fractievoorzitter van het CDA hier in Amsterdam en ik heb juist haar gevraagd omdat het CDA en PvdA veel gemeenschappelijke waarden hebben. Zeker wij. De stad is gebaat bij felle scherpe constructieve debatten met verstand, liefde en open vizier gevoerd. Dat hebben wij de afgelopen jaren gedaan, met plezier. Dank daarvoor.

Tweede schriftlezing, Openbaringen 21

"Ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Want de eerste hemel en de eerste aarde zijn voorbij, en de zee is er niet meer. Toen zag ik de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, uit de hemel neerdalen, bij God vandaan. Ze was als een bruid die zich mooi heeft gemaakt voor haar man en hem opwacht. Ik hoorde een luide stem vanaf de troon, die uitriep: "Gods woonplaats is onder de mensen, hij zal bij hen wonen. Zij zullen zijn volken zijn en God zelf zal als hun God bij hen zijn. Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was is voorbij. Hij die op de troon zat zei: "Alles maak ik nieuw"- (...)

Een van de zeven engelen met de offerschalen die gevuld waren met de laatste zeven plagen kwam op me af en zei: "Ik wil je de bruid laten zien, de vrouw van het lam." Ik raakte in vervoering, en hij nam me mee naar een hele hoge berg en liet me de heilige stad Jeruzalem zien, die uit de hemel neerdaalde, bij God vandaan. De stad schitterde door Gods luister, met een schittering als van een edelsteen, als een kristalhelders jaspis. Ze had een grote, hoge muur met twaalf poorten en bij elke poort stond een engel. Op de poorten waren de namen geschreven: de namen van de twaalf stammen van Israëls zonen. Vanuit het oosten gezien waren er drie poorten, vanuit het noorden drie, vanuit het zuiden drie en vanuit het westen drie. (...)

De twaalf stadspoorten waren twaalf parels, elke poort een parel op zich. De straten van de stad waren van zuiver goud en schitterden als glas. Maar een tempel zag ik niet in de stad, want God, de Heer, de Almachtige, is haar tempel, met het lam. De stad heeft het licht van de zon en de maan niet nodig: over haar schijnt Gods luister, en het lam is in haar licht. De volken zullen in haar licht leven en de koningen op aarde betuigen daar hun lof. De poorten zullen overdag nooit gesloten worden, en nacht zal het er niet meer zijn. (...)

U kunt nu gezang 737 "Jeruzalem, mijn vaderstad" zingen.

Gezang 737, vers 1, 2, 12, 13,21

Preek: mijn gedachten bij de schriftlezingen.

Babel en Jeruzalem. Twee uitersten. Twee steden in het beloofde land, wel in een totaal andere tijd. Babel aan het begin, in Genesis; Jeruzalem als openbaring, aan het einde van het nieuwe testament. Steden die anders werken. Vroeger vond ik het mooie verhalen. De toren van Babel, te hoog, en toen werd God boos en verstonden we elkaar niet meer. Leuk wel, zoveel verschillende talen. En Jeruzalem: de ideale stad: city marketing avant la lettre door Johannes in Openbaringen. Poorten met parels en straten van goud!

Nu ik de verhalen weer las, verwonderde ik me eigenlijk over de manier waarop God zich in Babel opstelde ten opzichte van de mensen. De toornige God uit het oude testament deelt in Babel straf uit en zegt: zo, zie hier maar eens mee om te gaan, met deze diversiteit. Nu is diversiteit juist naar mijn idee dat wat een stad aantrekkelijk, vernieuwend en uitdagend maakt, en zeker, ook ingewikkeld. Het lijkt onnodig complicerend dat we elkaars taal niet meer spreken sinds Babylon; inmiddels proberen we het wel weer, in ieder geval hier in Amsterdam: een top-advocaat verstaat een internationale kunstenaar en onze zoon van zeven de kinderen van onze Australische en Keniaanse burens. We doen het en we kunnen niet anders, denk ik, want lukt het ons niet om om te gaan met diversiteit en verschillende talen, dan valt de stad uiteen in ghetto's en uniforme leefgemeenschappen waarin alleen elkaars soort getolereerd wordt. Daar hadden we het de afgelopen acht jaar in de politiek vaak over en dat was een voorrecht en een zware opdracht tegelijk.

Ik werk nu in een andere wereld - op de Zuidas. Ja, in zo'n toren. De bankier, de advocaat, de accountant, de ingenieur, de medewerker van het pensioenfonds, de vastgoedspecialist. Je hoeft geen God te zijn om hier vragen bij te stellen. Maar waarom is zijn conclusie in Babel dat de torenbouwers verkeerde dingen willen? Dat had hij toch moeten onderzoeken, aangaan? Hij zegt: "Dit is nog maar het begin. Alles wat ze van plan zijn ligt nu binnen hun bereik". Wat is daar precies niet goed aan? Heeft hij enig vertrouwen in de mensheid? De Heer is toch zelf redelijk machtig, als je de bijbel goed leest. Hij had toch tenminste het gesprek aan kunnen gaan en expliciet kunnen maken wat hem niet zinde?

Mijn grote vraag is wat het geloof, de kerk, de bijbel, de verhalen van Babel en Jeruzalem brengen in deze tijd. Hoe Amsterdams zijn die torens van Babylon, ligt het nieuwe Jeruzalem aan de Amstel en de A10?

Beste mensen, ik ben er nog niet uit. Beide verhalen vind ik mooi, lijken simpel en eigenlijk was ik ermee gestopt, met vragen stellen, vanaf mijn 18^e, tot nu, mijn 46^e. Was ik van een hoop religieus denkwerk af, waarvan ik het nut en het plezier ook niet ervaren heb. Bij de voorbereiding van deze preek blokkeerde ik juist hier, bij al die vragen. Maar ja, als ik me door de dominee Henk Leegte laat verleiden om dit te doen, moet ik wel met iets meer komen dan alleen met vragen, vond ik. Ik heb mijn weerstanden overwonnen, ben hier bijvoorbeeld vorige week zondag geweest, en ben in ieder geval weer gaan lezen, gaan nadenken en gaan voelen welke rol het geloof, de bijbel en de kerk kunnen spelen. Niet dat ik er nu opeens heel anders over denk, zo werkt dat niet bij mij, maar wel dat dit podium mij dwingt tot nadenken. En dat ik ervaar dat het prettig is hier in zo'n mooie schuilkerk te zijn.

Wel anders, moet ik toch eerlijk zeggen, en mijn moeder en broers zullen dat beamen, dan De Ark in Dronten, waar ik ben opgegroeid en waar we elke zondag heen gingen. Verantwoord oecumenisch, vergaard uit alle streken immers, maar toch zwaar en somber, met schuld en boete en weinig licht. Het enige raam verbeeldde het gebrandschilderde verhaal van de Ark van Noach en op ooghoogte waren voor een kind alleen de mensen die verdronken goed zichtbaar. Lekker, zo'n zes meter beneden zeeniveau, in de polder, zo jong nog. Het verschil tussen Dronten en Jeruzalem uit Openbaringen wordt vervolgens wel heel groot voor een meisje in de puberteit. Ik ben om te beginnen maar eens in Groningen gaan studeren en heb de kerk zelfs met kerst achter me gelaten.

Henk Leegte legde mij uit hoe dat kwam, met die Ark. Dat het gewoon te maken heeft met een modernistische zestiger jaren maakbaarheidsgedachte van een architect die zelf niet in het dorp is komen wonen. En hierin Amsterdam hebben we ook gezien dat sommige bouwwerken beter uitpakken dan andere. Het heeft dus wellicht minder met geloof te maken, en meer met tijdgeest en architectuur, met licht, met sfeer, met de plek die je creëert voor de ontmoeting. Als het over de Toren van Babel ging dacht ik vaak: waarom breekt God ook die Ark niet af? Waarom hier geen spraakverwarring?

Mijn ervaring is dat een stad een ontmoetingsplek is, bescherming kan bieden, identiteit kan verschaffen, levensvervulling geeft als er een gemeenschappelijke verhalen zijn en gevoel voor verbondenheid en vrijheid en verantwoordelijkheid is. Die was er duidelijk in Jeruzalem in openbaringen, die is er in Amsterdam, en daar dacht en denk ik elke dag aan.

Voor een antwoord kwam ik uiteindelijk terecht bij Jeremia 29:7. Daar staat: "Zet u in voor de welvaart van de stad waarheen ik u verbannen heb, en bid voor haar tot de heer, want van haar welvaart hangt uw welvaart af." Dit spreekt mij aan, het verband dat in Jeremia wordt gelegd. "Van haar welvaart hangt uw welvaart af". Het besef dat je door die poorten met parels en over die straten van goud mag lopen en dat je dat jezelf niet toerekent, omdat het publieke ruimte is, openbare ruimte, ruimte van iedereen. Gezamenlijk gemeenschappelijk geregeld. Met een opmerkelijke tussenzin "waarheen ik u verbannen heb". Acht jaar besturen in Amsterdam heeft mij ook geleerd dat het leven in de stad niet voor iedereen een positieve keuze is; het leven in diversiteit roept zoals gezegd spanningen op die productief en destructief kunnen zijn. De mensen in Babel kregen duidelijk te maken met een beproeving: God zaait tweedracht en wat breng je samen nog teweeg als je elkaar niet meer verstaat? Niet veel in hun geval; de bouw werd gestaakt en zij raakten verspreid over de aarde. God had gezegd: de aarde bewonen en bewerken. En zij bouwden een toren om tot in de Hemel te gaan. Opdracht niet uitgevoerd. Een exclusief verhaal, geen inclusief verhaal want niet iedereen kon en mocht meedoen. Deze stad Babel had daarmee haar langste tijd gehad; als mensen de diversiteit niet aan kunnen en geen verantwoordelijkheid nemen voor elkaar, dan sterft de stad.

Wat ik nu zo mooi vind in Amsterdam, in de torens die staan in Zuid en in Oost, in Noord, in West, is dat er het omgekeerde lijkt te gebeuren: mensen van over de hele wereld komen samen en proberen de stad beter te maken, elkaars taal te leren om samen tot nieuwe oplossingen te komen. En in feite is dat wat ook in de polder gebeurde: mensen vanuit het hele land kwamen bij elkaar om te proberen het land beter te maken, elkaars taal te leren en samen tot nieuwe oplossingen te komen. Terug naar vandaag: als de internationale

gemeenschap – wetenschappers, medici, ondernemers, kunstenaars, bestuurders - dat over de hele wereld doet, draagt dat ook bij aan welvaart en wereldvrede. Velen hebben nu collega's over de hele wereld, van Amerika tot China en Japan.

Het advies in Jeremiah is om te bidden voor de stad. "En bid voor haar tot de Heer" staat er. Dat gaat voor mij over vertrouwen en wanhoop tegelijkertijd. Waarbij ik altijd heb gedacht: Of de gebeden nu verhoord worden of niet, als we allemaal voor hetzelfde bidden, dan krijgen we dat samen eerder voor elkaar, want dan willen we hetzelfde. Dan kunnen we het eens worden over die mooie kerken en die mooie torens: die kunnen we dan in het midden van het dorp of de stad laten staan, of niet.

Ten slotte. De bijbel begint in een tuin – het paradijs – en eindigt in de stad. En waar de Heer in Babel nog naar beneden komt om ons mensen te verwarren, komt God in Openbaringen ook naar beneden, ondanks zijn instelling die in de rest van de bijbel vrij top down-achtig aan doet. Er is ook geen tempel in Jeruzalem. Zoals Amsterdam geen Eiffeltoren heeft, of een Big Ben, maar monumenten van, voor en door mensen. God daalt in Jeruzalem af om tussen ze te wonen. Het lijkt erop of hij hun gelijke wil zijn. Misschien is hij wel hun gelijke, is hij onder de mensen, is hij in de mensen.

Er gebeurt dus wel iets, tussen Genesis en Openbaringen, naar mijn idee met God zelf en in ieder geval met mij de afgelopen weken. Als God hier in Amsterdam net als in het Jeruzalem van de Openbaringen onder de mensen is, zelfs in de mensen is, dan is hij een stuk dichterbij dan ik dacht.

Muziek: Barend Gehrels speelt Ravel

Collecte voor de buddyzorg in Amsterdam.

We gaan nu collecteren. Graag wil ik uw giften bestemmen voor de Stichting Roze Buddyzorg in Amsterdam. Daar gaan mensen twee aan twee door de stad, om elkaar nieuwe perspectieven aan te reiken, elkaar te helpen en voor elkaar te zorgen. Dat is vrijwillig en het levert veel op, voor de mensen met aids, met MS, met ALS, met andere ongeneeslijke ziekten, voor de buddies die het doen en voor de samenleving. Het kost natuurlijk ook iets. Amsterdammers doen dat samen en als u kunt bijdragen dan is dat een financiële en belangrijke symbolische steun in de rug. Ze zijn geheel afhankelijk van giften en het zijn hele goeie mensen.

Dank- en voorbeden, stil gebed, Onze Vader

Hierna is er gelegenheid tot het bidden van het Onze Vader. Dat is nogal wat, in ieder geval voor mij. Als ik het gebed lees, kan ik niet anders dan aan mijn vader denken, die ruim twee jaar geleden is overleden. En aan mijn moeder, die hier ook is. Henk Leegte constateerde in de voorbereiding dat mijn kerkelijke opvoeding heel degelijk en vol nuance geweest, en daar voeg ik graag aan toe dat mijn algehele opvoeding heel open en vol vertrouwen is geweest. Wij mochten bijna alles; zeker vragen stellen en ons zelf zijn. Als ik vandaag het onze vader bid, is dat mijn manier om daar mijn dankbaarheid voor te tonen. En om alle vaders en moeders aan te moedigen hetzelfde te doen. En om alle vaders en moeders die er niet meer zijn te herdenken en te bedanken.

Daarom nu stilte, en daarna het Onze Vader.

Onze Vader, die in de hemelen zijt
Uw naam worde geheiligd, uw koninkrijk kome
Uw wil geschiedde, gelijk in de Hemel als ook op de aarde
Geef ons heden ons dagelijks brood
En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren
En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze
Want van u is het Koninkrijk, en de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid amen.

Slotlied: lied 704 uit het nieuwe liedboek. Dankt dankt nu allen God

Zegenbede

Nu gaan we weer, de stad in. We laten straks de deur van deze schuilkerk achter ons dichtvallen of houden hem open, voor een ander en misschien ook voor onszelf. Dat een grote hoeveelheid van diepere gedachten en verwarrende gevoelens daarbij over u mag komen, in de wetenschap dat u daarin niet de enige bent. Uw aanwezigheid heb ik oprecht op prijs gesteld.

Carolien Gehrels,

Amsterdam, 2 november 2014